

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม โดยโดยประเมินด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

1. ด้านสภาพแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ประกอบด้วย
  - 1.1 ประวัติความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม
  - 1.2 ทรัพยากรทางกายภาพและชีวภาพ
  - 1.3 เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
2. ด้านปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการดำเนินงาน ประกอบด้วย
  - 2.1 วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
  - 2.2 วัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม
  - 2.3 บุคลากร
  - 2.4 งบประมาณ
  - 2.5 วัสดุ ครุภัณฑ์ ยานพาหนะ
  - 2.6 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
  - 2.7 เจตนาธรรมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว
  - 2.8 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
  - 2.9 สิ่งอำนวยความสะดวก
3. ด้านกระบวนการดำเนินงานของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน ประกอบด้วย

- 3.1 ด้านพื้นที่
- 3.2 ด้านการจัดการ
- 3.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ
- 3.4 ด้านการมีส่วนร่วม

4. ด้านผลผลิตของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย

- 4.1 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
- 4.2 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว
- 4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น
- 4.4 การกระจายรายได้

โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนจำนวน 260 คน นักท่องเที่ยวจำนวน 399 คน และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่ง เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม กลุ่มที่สอง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน กลุ่มที่สาม ผู้ประกอบการ กลุ่มที่สี่ ผู้นำที่เป็นทางการและ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ โดยการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Judgment sampling) เพื่อให้ได้แหล่งข้อมูลครอบคลุมและครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) โดยใช้อธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว และประชาชน ทำการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สำหรับอธิบายความพึงพอใจของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความรู้ความเข้าใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และข้อมูลที่เป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึก โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาจัดระเบียบข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลและทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยวิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องและเชื่อถือได้หรือไม่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2543 : 129)

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประเมินผลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้แยกสรุปผลการศึกษออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

- 1 สภาพแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม
- 2 ปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการดำเนินงาน
- 3 ด้านกระบวนการดำเนินงานของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 4 ด้านผลผลิตของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และเสนอแนะการวิจัยได้ตามลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ด้านสภาพแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ.2524 และจากความสำคัญของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย ป่าชายเลนและเกาะต่างๆ ทำให้มีความหลากหลายของระบบนิเวศ นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นแหล่งอาศัยของพะยูนซึ่งเป็นสัตว์สงวน 1 ใน 15 ชนิดที่ใกล้จะสูญพันธุ์ พบเห็นได้ที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เพราะมีแนวหญ้าทะเลที่อุดมสมบูรณ์ (สัมพันธ์ พรหมหอม, 2539 : 2) นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้แก่ หาดปากเมง หาดนางกลาง หาดสั้น หาดยาว หาดหยงหลิง หาดเจ้าไหม และบ่อน้ำร้อน นอกจากนี้ยังมีเกาะอีก 9 เกาะ ได้แก่ เกาะมุกด์ เกาะกระดาน เกาะแหวน เกาะเจ้าเม็ง เกาะปลิง เกาะเจ้าไหม เกาะไหง เกาะเชือก และเกาะม้า

ส่วนที่ 2 ด้านปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการดำเนินงาน

2.1 นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า การปฏิบัติงานของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีนโยบายส่งเสริมให้ปฏิบัติตามนโยบายของกรมอุทยานแห่งชาติ คือ ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกและทางทะเล ลดปัญหาความขัดแย้งของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาการถือครองที่ดินภายในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมให้เกิดการค้นคว้า ศึกษาวิจัยหาความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ สำหรับวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวของอุทยานฯ ได้ส่งเสริมให้ประชา

ชนเข้ามามีส่วนร่วมและอนุรักษ์ทรัพยากร ในปัจจุบันการท่องเที่ยวมีการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น

2.2 แผนยุทธศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

ผลการศึกษา พบว่า แผนยุทธศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มุ่งเน้นในเรื่องดูแลรักษา พัฒนา พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพเดิม พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดตรัง ในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเป็นแหล่งค้นคว้า ศึกษา วิจัย เรียนรู้ เกี่ยวกับธรรมชาติของประชาชน และเยาวชนทั่วไป

2.3 บุคลากร

ผลการศึกษา พบว่า บุคลากรของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ประกอบไปด้วย ข้าราชการจำนวน 5 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ส่วนลูกจ้างประจำตำแหน่ง มีจำนวน 9 คน นอกจากนี้บุคลากรของอุทยานฯ มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวประจำทุกปี เพื่อเพิ่มศักยภาพและความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน และมีการให้ความรู้ปลูกจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ปัจจุบันบุคลากรของอุทยานฯ มีน้อยทำให้มีอุปสรรคในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ไม่มีเจ้าหน้าที่โดยตรงในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4 งบประมาณ

ผลการศึกษา พบว่า งบประมาณปี 2547 มี 2 แผนงาน/โครงการ ประกอบไปด้วย แผนงานอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ งบประมาณอนุรักษ์ป่าไม้ มีงบประมาณทั้งสิ้น 3,623,540 บาท ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในด้านต่างๆ ดังนี้ ค่าจ้างชั่วคราว ค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค และแผนงานส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีงบประมาณทั้งสิ้น 14,085,660 บาท ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในด้านต่างๆ ดังนี้ ค่าจ้างชั่วคราว ค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค จากการสัมภาษณ์ พบว่า งบประมาณไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานและการจัดการท่องเที่ยว เพราะงบประมาณในแต่ละปีมีค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะการปฏิบัติงานของอุทยานฯ มีหน้าที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางทะเล ทำให้มีงบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติงานมีค่อนข้างจำกัด ซึ่งมีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวของอุทยานฯ ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนเท่าที่ควร

2.5 วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ยานพาหนะ

ผลการศึกษา พบว่า ปริมาณวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ยานพาหนะมีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ยานพาหนะ ที่มีอยู่มีสภาพเสื่อมโทรมใช้การไม่ได้ ขาดการซ่อมบำรุง เช่น รถบรรทุกขย 1 คัน มีสภาพชำรุด รถจักรยานยนต์ 4 คัน มีสภาพชำรุด

เนื่องจากมีงบประมาณค่อนข้างน้อยในการซื้อใหม่ ทำให้มีวงจำกัดในการจัดการ ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ยานพาหนะ จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานทั้งทางบกและทางน้ำ ประกอบกับอุทยานฯ มีการประกาศตั้งในปี พ.ศ. 2524 ทำให้มีสภาพเสื่อมโทรมไปตามเวลา ยานพาหนะ ซึ่งดูตาม ทะเบียนพัสดุ ครุภัณฑ์แล้วรถยนต์มีจำนวน 4 คัน แต่ที่ใช้ประโยชน์มีเพียง 2 คัน ส่วนรถเก็บขยะมี เพียงคันเดียวก็ชำรุด ส่วนคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานอยู่ในสำนักงานก็มีเพียงเครื่องเดียว

2.6 การจัดการ

ผลการศึกษา พบว่า การจัดการท่องเที่ยวของอุทยานฯ มีการจัดการที่ชัดเจน ตามแผนแม่บทการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีการสนับสนุนในการวางแผนการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมโดยมีมาตรฐานที่ชัดเจน มีการกำหนดมาตรฐานการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้อุทยานฯ มีการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ และส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากร มีการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ มีการจัดระบบข้อมูล ข่าวสาร มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุมและการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว และมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2.7 เจตนารมณ์ของประชาชน

ผลการศึกษา พบว่า หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ต้องการให้อุทยานฯ ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ผู้ประกอบการ ต้องการให้อุทยานฯ และหน่วยงานต่างๆ มีการประสานงานปรึกษาหารือร่วมกันในการที่จะแก้ไขปัญหาและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด

ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ต้องการให้ทุกฝ่ายมีการประสานงานร่วมมือกัน จึงประสบความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ในการเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.8 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม กล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในอุทยานฯ มีกิจกรรมที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ว่ายน้ำดูปะการังศึกษาธรรมชาติ

หน่วยงานภาครัฐและเอกชน กล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานฯ และบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมกันมากที่สุด คือ การดำน้ำดูปะการัง การเดินเล่นชายหาด การศึกษาระบบนิเวศของป่าชายเลน การล่องเรือแคนู คะยัก

ผู้ประกอบการ กล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในอุทยานฯ และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้แก่ การเดินเล่นชายหาด การว่ายน้ำ การดูปะการังน้ำตื้นและปะการังน้ำลึก การศึกษาธรรมชาติ

2.9 สิ่งอำนวยความสะดวก

ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม กล่าวว่า อุทยานฯ มีสิ่งอำนวยความสะดวกพอสมควรให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีป้ายสื่อความหมาย แต่บางอย่างควรมีเพิ่มเติมในด้านการให้บริการข้อมูลข่าวสาร ห้องน้ำ โทรศัพท์ บ้านพัก และศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร ซึ่งปัจจุบันคับแคบเพราะอยู่รวมในที่เดียวกันกับสำนักงาน

หน่วยงานภาครัฐและเอกชน กล่าวว่า สิ่งอำนวยความสะดวกพอเพียงเนื่องจากในอุทยานฯ มีช่วงฤดูของการท่องเที่ยวทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกมีความพอเพียงกับช่วงฤดูกาล ยกเว้นแต่มีการจัดระเบียบพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ดีขึ้น

ผู้ประกอบการ กล่าวว่า สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวมีน้อย ควรมีการสร้างเพิ่มเติม เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ถังขยะ เพราะมีไม่เพียงพอกับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว

ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวว่า อุทยานฯ ได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร ป้ายสื่อความหมาย บ้านพัก ถังขยะ ที่จอดรถ ห้องน้ำ โทรศัพท์ การบริการอาหารและเครื่องดื่ม ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและประชาชน แต่ในปัจจุบันมีน้อยไม่เพียงพอกับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น

ส่วนที่ 3 ด้านกระบวนการดำเนินงานของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน

3.1 ด้านพื้นที่

ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม กล่าวว่า อุทยานฯ มีแหล่งท่องเที่ยวเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีความโดดเด่นด้านพื้นที่ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่ทั้งบนบกและทะเล ทำให้มีความหลากหลายของระบบนิเวศ

หน่วยงานภาครัฐและเอกชน กล่าวว่า ลักษณะพื้นที่ในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ มีแหล่งหญ้าทะเลที่เป็นอาหารของพะยูน

ผู้ประกอบการ กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีความหลากหลายของระบบนิเวศ มีเกาะต่างๆ มากมาย บริเวณรอบๆ เกาะลิบงมีแหล่งหญ้าทะเล ซึ่งเป็นอาหารของพะยูน

3.2 ด้านการจัดการ

ผลจากการศึกษา พบว่า อุตสาหกรรมแห่งชาติหาเดเจ้าใหม่มีการคำนึงถึง ทรัพยากรธรรมชาติ และมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม มีการจัดที่พักอาศัยของ บุคลากร/เจ้าหน้าที่ และที่พักตั้งแคมป์ สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม มีแผนจัดการที่ชัดเจน มุ่งเน้นในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการ ใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุดและยาวนานที่สุด และมีการควบคุมการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม มีการกำหนดโซนการใช้พื้นที่ที่เหมาะสมที่คำนึงถึงศักยภาพ ของพื้นที่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชน มีป้ายถ่ายทอดความรู้เชิงนิเวศ ให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชน ณ จุดท่องเที่ยวต่างๆ มีการกำหนดเขตการจัดการ (zoning) บริการแต่ละประเภท และมีการจัดเส้นทางคมนาคม ในการเข้าถึงและเดินทางออก ณ แหล่งท่องเที่ยว โดยสะดวก มีการบริการนักท่องเที่ยวรวมไปถึงดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว มีการ จัดถึงขยะไว้ตามแหล่งท่องเที่ยว

3.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรมแห่งชาติหาเดเจ้าใหม่ กล่าวว่า อุตสาหกรรมฯ มีการ ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้กับประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงกับอุตสาหกรรมฯ นักเรียน นักศึกษาตามสถาบัน ต่างๆ ที่อยู่รอบอุตสาหกรรมฯ รวมทั้งมีการจัดทำสื่อความหมายตามสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อปลูกจิตสำนึก ให้แก่นักท่องเที่ยว

หน่วยงานภาครัฐและเอกชน กล่าวว่า อุตสาหกรรมฯ มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ ด้านการท่องเที่ยว โดยมีเจ้าหน้าที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวภายในอุตสาหกรรมฯ มีการสร้างความ ตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อ นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น

ผู้ประกอบการ กล่าวว่า อุตสาหกรรมฯ มีการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น แต่การประชาสัมพันธ์ให้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกด้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ผ่านมามีน้อย

ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวว่า อุตสาหกรรมฯ มีการประชาสัมพันธ์เพื่อ ให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวและ ประชาชนในท้องถิ่น การส่งเสริมความรู้ คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของแหล่ง ท่องเที่ยวให้ประชาชนทราบน้อย

3.4 ด้านการมีส่วนร่วม

ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรมแห่งชาติหาเดเจ้าใหม่ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนในอดีตไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับทางอุตสาหกรรมฯ แต่ปัจจุบันเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้า

คนใหม่เริ่มมีการเข้าหาประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

หน่วยงานภาครัฐและเอกชน กล่าวว่า พยายามมีส่วนร่วมกับทางอุทยานฯ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการคิดตัดสินใจ

ผู้ประกอบการ กล่าวว่า ไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับอุทยานฯ ในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด ตัดสินใจ อุทยานฯ ไม่มีการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านการอนุรักษ์ ไม่มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ประชาชน และที่สำคัญในด้านการมีส่วนร่วมประชาชน ไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการคิดตัดสินใจ

ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวว่า ด้านการมีส่วนร่วมกับอุทยานฯ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนการมีส่วนร่วมในกระบวนการคิดตัดสินใจ และกำหนดแนวทางนโยบายด้านการท่องเที่ยว การแสดงความคิดเห็นในวิธีการและแนวทางปฏิบัติในเรื่องการท่องเที่ยว ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในส่วนนี้

ส่วนที่ 4 ด้านผลผลิตของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.1 ความพึงพอใจ

4.1.1 สถานภาพส่วนบุคคล

นักท่องเที่ยวส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุไม่เกิน 30 ปี นับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา รายได้เฉลี่ย 5,000-10,000 บาท

4.1.2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

ผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสามารถแยกพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านพื้นที่ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านพื้นที่อยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวให้ค่า

เฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ความหลากหลายของระบบนิเวศ เช่น มีหญ้าทะเล ปะการัง และพะยูน ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสมบูรณ์ของธรรมชาติ ให้ค่าเฉลี่ยเท่ากัน ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม ลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดไว้ เช่น การศึกษาธรรมชาติ การตั้งแคมป์ มีความหลากหลาย และความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวให้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

ด้านการจัดการ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติท่องเที่ยวให้ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การจัดเส้นทางคมนาคม ความสะดวกในการเข้าถึงและเดินทางออก ณ แหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยว การคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติและมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม การกำหนดเขตไว้สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวแต่ละประเภท เช่น เขตสำหรับพื้นที่กางเต็นท์ พื้นที่จอดรถ เส้นทางและกิจกรรมชมธรรมชาติ การจัดถังขยะไว้ตามแหล่งท่องเที่ยว การจัดที่พักอาศัยของบุคลากร/เจ้าหน้าที่ และที่พักตั้งแคมป์ สำหรับนักท่องเที่ยวมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น บ้านพัก ห้องน้ำ อาหารและเครื่องดื่ม แก่นักท่องเที่ยว ศูนย์บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และการมีป้ายถ่ายทอดความรู้เชิงนิเวศให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชน ณ จุดท่องเที่ยวต่างๆ ให้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านกิจกรรมและกระบวนการอยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีป้ายสื่อความหมายธรรมชาติที่ให้ความรู้สถานที่ท่องเที่ยวและป้ายบอกเส้นทางให้แก่นักท่องเที่ยวให้ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การมีป้ายห้ามทิ้งขยะไว้ตามจุดท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลของเจ้าหน้าที่ในการแนะนำเส้นทาง แหล่งที่พัก สถานที่ท่องเที่ยว ความสะดวกในการให้บริการข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ การส่งเสริมความรู้ และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ให้คนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างความตระหนักรู้จิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น ให้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว การถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว การแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การแสดงความคิดเห็นในวิธีการและแนวทางปฏิบัติ

ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการคิดตัดสินใจและกำหนดแนวทางนโยบายด้านการท่องเที่ยว ให้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

4.2 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงสุดในประเด็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงธรรมชาติ รองลงมา คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการพักผ่อน เพลิดเพลินและชมความงามตามธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการพักผ่อน เพลิดเพลินและชมความงามตามธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การเดินป่า การศึกษาธรรมชาติการเที่ยวถ้ำ การพายเรือแคนู การดำน้ำดูปะการัง การตั้งแคมป์ การว่ายน้ำ แหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติดั้งเดิมไม่ได้เป็นแหล่งที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ทำอะไรก็ได้ที่ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากที่สุด ป้ายและสัญลักษณ์บอกทางไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีในแหล่งท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวข้อมศึกษาข้อมูลมาก่อน การมีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีการปรับปรุง ตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ตามธรรมชาติ เพื่อชักจูงใจนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ตามลำดับ

4.2.1 ระดับความรู้ความเข้าใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 65.4 รองลงมา มีความรู้ความเข้าใจระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 33.3 และอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 1.3

4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

4.3.1 สถานภาพส่วนบุคคล

ประชาชนส่วนมากเป็นเพศชาย อายุระหว่าง 31-40 ปี นับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา อาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ย 5,000-10,000 บาท

4.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสามารถแยกพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านร่วมคิด พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การร่วมเสนอปัญหาความเดือดร้อนของชุมชนต่อองค์กรที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการร่วมเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน การร่วมเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การร่วมประชุมวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกับองค์กรที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยว และการร่วมในการคิดเรื่องการบริหารการท่องเที่ยวในชุมชนให้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

ด้านร่วมตัดสินใจ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การร่วมประชุมพิจารณาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวให้ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การร่วมตัดสินใจกับประชาตำบลในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การร่วมตัดสินใจเลือกวิธีการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว การร่วมตัดสินใจในการเลือกโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการร่วมตัดสินใจวางแผนโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวให้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

ด้านร่วมการปฏิบัติตามกิจกรรม พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การร่วมสนับสนุนให้ความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การร่วมพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศ การร่วมฝึกอบรมในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว การร่วมปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการร่วมประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

ด้านร่วมในการรับผลประโยชน์หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การร่วมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทำให้เกิดการกระจายรายได้เข้ามาในชุมชนให้ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในแง่การยกระดับคุณภาพชีวิต การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในแง่การมีงานทำ การได้รับผลประโยชน์ในแง่ที่ทำให้ชุมชนมีการติดต่อระหว่างกันมากขึ้น และการได้รับผลประโยชน์ในแง่การนำกลับมาบำรุงและรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

ด้านร่วมในการประเมินผล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับต่ำ หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศในระหว่างการค้าเงินงานให้ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือมีส่วนร่วมวางแผนเพื่อการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีส่วนร่วมสรุปผลการดำเนินงานตาม ช่วงเวลาที่กำหนดไว้ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลในขั้นตอนสุดท้ายให้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

4.4 การกระจายรายได้

ผลการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นทุกปี เนื่องจากมี นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในฤดูกาลท่องเที่ยว แต่ในทางกลับกันในช่วงปิดฤดูกาล ท่องเที่ยวก็ไม่มีรายได้ หรือมีรายได้ลดน้อยลง

2. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษสามารถอภิปรายรายละเอียดการจัดการประมินการจัดการของอุทยานแห่งชาติ หาดเจ้าไหม ได้ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม

อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความ หลากหลายของระบบนิเวศทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งทรงคุณค่าอย่าง มหาศาลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และมีความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ได้แก่ การดำน้ำดูปะการัง การศึกษาธรรมชาติ การพักผ่อนหย่อนใจ การชมทิวทัศน์ การเล่นน้ำ/ วายน้ำ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเหล่านี้สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามา เที่ยวชม ซึ่งแผนแม่บทการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม (2540-2544) ได้ระบุว่า อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยว ซึ่งภายใน อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้แก่ หาดปากเมง หาดฉางหลวง หาดสั้น หาดยาว หาดหยงหลิง หาดเจ้าไหม นอกจากนี้ยังมีเกาะอีก 9 เกาะ ได้แก่ เกาะมุกต์ เกาะกระดาน เกาะแหวน เกาะเจ้าเม็ง เกาะปลิง เกาะเจ้าไหม เกาะไหง เกาะเชือก และ เกาะม้า และสอดคล้องสัมพันธ์ พรหมหอม (2539 : 2) กล่าวว่า นอกจากนี้อทยานแห่งชาติ หาดเจ้าไหมมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นแหล่งอาศัยของพะยูนซึ่งเป็นสัตว์สงวน 1 ใน 15 ชนิดที่ใกล้จะ สูญพันธุ์ พบเห็นได้ที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เพราะมีแนวหญ้าทะเลที่อุดมสมบูรณ์ และ จุดสนใจดังกล่าวนี้ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (3) การมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนนโยบายการท่องเที่ยวที่ทางอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จะเน้นการปฏิบัติตามนโยบายของกรมอุทยานแห่งชาติ และได้กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของการจัดการอุทยานฯ ดังนี้ (1) สร้างระบบการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกและทางทะเล (2) ลดปัญหาความขัดแย้งของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาการถือครองที่ดิน (3) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (4) ส่งเสริมให้เกิดการค้นคว้า ศึกษาวิจัย และหาความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ สำหรับแผนยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดตรัง นครศรีธรรมราช พัทลุง มีวิสัยทัศน์ ดังนี้ “Green Gold, Green Tourism” เป็นศูนย์กลางการผลิตการตลาดเกษตรมุ่งสู่สากล เป็นเอกแห่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมพร้อมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน” แผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดตรัง มีวิสัยทัศน์ ดังนี้ “สวรรค์แห่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พัฒนาการเกษตรสู่สากล”

สำหรับแผนยุทธศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีวิสัยทัศน์ ดังนี้ “เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมอย่างมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างยั่งยืน” และวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมประกอบด้วย

- (1) ดูแลรักษา พัฒนา ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพเดิม
- (2) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดตรัง ในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- (3) ให้เป็นแหล่งค้นคว้า ศึกษา วิจัย เรียนรู้ เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาของประชาชน และเยาวชนทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับรำไพพรรณ แก้วสุริยะ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอันมีคุณค่าอย่างรอบคอบและชาญฉลาด ก่อประโยชน์สูงสุดในระยะยาวนานที่สุด เกิดปัญหาผลกระทบน้อยที่สุด ขณะเดียวกันคุณภาพของทรัพยากรจะต้องดีขึ้นแม้ว่านักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นก็ตาม

นอกจากนี้การประเมินปัจจัยนำเข้า ด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ ยานพาหนะ ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม พบว่าบุคลากร เงินงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ ยานพาหนะ ในปัจจุบันมีไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2540 : 207-215) ที่กล่าวว่า การประเมินปัจจัยนำเข้ามักจะเป็นผลมาจากการมีข้อมูล

นำเข้าที่เฉพาะเจาะจง เป็นข้อมูลที่ได้รับการเลือกสรรมาแล้วอย่างดี เช่น มีวิธีการดำเนินการที่ดี มีวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการปฏิบัติงาน สายการบังคับบัญชา บุคลากร และงบประมาณที่เพียงพอ และมีคุณภาพเป็นอย่างดี ซึ่งเชื่อแน่ว่าหากนำไปบริหารโครงการแล้ว ย่อมจะได้ผลที่ดีอย่างแน่นอน บรรลุถึงเป้าหมายโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้บุญธรรม กิจปริคาบวิสุทธิ (2535 : 300) กล่าวถึงรูปแบบของชิปโมเดล (CIPP Model) ในส่วนของ การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงานว่ามีความ พร้อม ความเพียงพอมากน้อยเพียงใด พิจารณาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพโดยมากจะเกี่ยวกับเงิน คน วัสดุ และการจัดการ (4 M = Man Money Materials and Management)

ด้านเจตนาารมณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม และหน่วยงานต่างๆ มีการประสานงาน มีการปรึกษาหารือร่วมกัน มีส่วนร่วมในการที่จะแก้ไขปัญหา มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำและดูแลความสะอาดในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของบุษกร พรหมมาโนช (2541 : 61) ได้เสนอแนวทางสำคัญเพื่อความยั่งยืนของ การท่องเที่ยว คือให้ความสำคัญกับ “คน” มากกว่ารายได้ ต้องมองคนเป็นเป้าหมายหลักในการจัด การท่องเที่ยว “คน” ในที่นี้หมายถึง คนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่

1. ผู้ให้บริการ คว่าเขามีรายได้ดีขึ้นหรือไม่ มีความรู้เพิ่มมากขึ้นหรือไม่มีโอกาส ขยายงานในทางที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและครอบครัวเพิ่มมากขึ้นหรือไม่

2. นักท่องเที่ยว ควรได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ได้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้รับความปลอดภัย ได้ความรู้เพิ่มมากขึ้น

3. คนในท้องถิ่น ควรได้รับประโยชน์จากรายได้การท่องเที่ยว สามารถดำรงชีวิต ประจำวันได้อย่างมีความสุข โดยการท่องเที่ยวไม่ไปทำลายระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่น

กิจกรรมการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ประกอบด้วยภาคพื้นดินและ ภาคพื้นน้ำ กิจกรรมส่วนใหญ่จะมีครบทุกอย่างตั้งแต่กิจกรรมทางทะเลจนถึงกิจกรรมทางบก เช่น การดำน้ำดูปะการัง การเดินเล่นชายหาด การศึกษาธรรมชาติ

สิ่งอำนวยความสะดวก อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538 : 3-5) ที่กล่าวว่า การ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการจัดเตรียมการให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกใน การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ

3. ด้านกระบวนการ

3.1 ด้านพื้นที่ อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีศักยภาพด้านพื้นที่ กล่าวคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องับระบบนิเวศ สอดคล้องกับองค์ประกอบด้านพื้นที่ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) และสอดคล้องกับสัมพันธ์ พรหมหอม (2539 : 1) ที่กล่าวว่า อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล ซึ่งจัดเป็นพื้นที่คุ้มครองรูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศต่างๆ มีความหลากหลายของกิจกรรมทางชีววิทยามากที่สุด นักนิเวศวิทยาให้ความสำคัญพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งที่มีมวลชีวภาพของสิ่งมีชีวิตมากที่สุด ทั้งนี้จะพบสังคมของพืช สัตว์น้ำและสัตว์บก ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยองค์ประกอบต่างๆ ของระบบนิเวศจะรักษาภาวะสมดุลแห่งธรรมชาติ นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นแหล่งอาศัยของพะยูนซึ่งเป็นสัตว์สงวน 1 ใน 15 ชนิดที่ใกล้จะสูญพันธุ์ พบเห็นได้ที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เพราะมีแนวหญ้าทะเลที่อุดมสมบูรณ์

สำหรับความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมมีศักยภาพสูง นักท่องเที่ยวสามารถเลือกทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ เช่น การศึกษาธรรมชาติ การดำน้ำดูปะการัง การเล่นน้ำ การพักผ่อนหย่อนใจ การจัดค่ายพักแรม ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียน นักศึกษา

3.2 ด้านการจัดการ พบว่า อุทยานฯ มีการคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติและมีการกำหนดเขตไว้สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการควบคุมการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และมีการกำหนดโซนต่างๆ ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อม มีการกำหนดเขตการจัดการแต่ละประเภท มีการจัดเส้นทางคมนาคม มีความสะดวกในการเข้าถึงและเดินทางออก ณ แหล่งท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบัน พบว่า การจัดการยังมีปัญหา ดังต่อไปนี้ คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ และการถ่ายทอดความรู้เชิงนิเวศให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชน ไม่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการจัดการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่กล่าวว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและการกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ จากการศึกษา พบว่า ประชาชนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้ไม่เกิดการมีส่วนร่วม และไม่มีการให้ความรู้แก่ประชาชน ไม่มีการประชาสัมพันธ์ ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านกิจกรรมและ

กระบวนการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีภารกิจการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

3.4 ด้านการมีส่วนร่วม ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนท้องถิ่นยังไม่มีโอกาสเข้าไปร่วมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นในเรื่องการท่องเที่ยว นอกจากนี้อุทยานฯ มีการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนน้อย ไม่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่กล่าวว่า เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ นอกจากนี้ ประชาชนยังมีส่วนร่วมน้อยในเรื่องของการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ โดยสรุปแล้วการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวยังไม่สอดคล้องตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักวิชาการหลายท่าน เช่น วรณพร วณิชชานุกรและคณะ (2541 : 4) กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้คนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจควบคุมและดำเนินการ ตลอดจนได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเกตุ (2538 : 38) กล่าวถึง การท่องเที่ยวต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจมีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว แล้วผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรไว้อย่างยั่งยืน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

4. ด้านผลผลิต

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว จากการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับสัมพันธ์ พรหมหอม (2539 : 1) ที่กล่าวว่า อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล จัดเป็นพื้นที่คุ้มครองรูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ ระบบนิเวศต่างๆ

ด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ที่กล่าวว่า การศึกษาเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ในสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยว ส่งผลให้มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตระหนักและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของมานพ เลาห์ประเสริฐ และคณะ (2533) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาในอุทยานแห่งชาติ มีความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระดับดี ส่วนใหญ่เห็นว่าอุทยานแห่งชาติควรมีรูปแบบเป็นธรรมชาติมากที่สุด การพัฒนาใดๆ จะต้องไม่มากเกินไป

ด้านการมีส่วนร่วม ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติตามกิจกรรม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อสร้างผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นซึ่งหมายความถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มตั้งแต่ประชาชน จนถึงองค์กรปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรังในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1. อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วยการจัดอบรมสัมมนา จัดค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และควรจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้และสร้างจิตสำนึกให้กับเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น

2. อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ควรจัดประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และจัดอบรมความรู้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยการใช้สื่อต่างๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ ข้อมูลด้านรายละเอียดความน่าสนใจของพื้นที่ โดยเฉพาะความรู้ต่างๆ แจนักท่องเที่ยว อาจเน้นรูป

แบบในลักษณะที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดคุณค่าและสนใจศึกษา และในด้านข้อมูลรายละเอียดของพื้นที่ควรมีป้ายข้อมูลที่ชัดเจน จัดให้กลมกลืนกับธรรมชาติ รวมทั้งแผนผัง และสัญลักษณ์บอกทาง ตลอดจนข้อแนะนำเกร็ดความรู้ในด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ มีการจัดสัมมนา จัดอบรม จัดชุดประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ โดยพิจารณาคำเนินการให้เป็นไปตามความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

3. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ควรมีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการ และควรเปิดโอกาสให้เอกชน องค์กรชุมชนท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่น เข้ามาร่วมลงทุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และควรกำหนดมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น การมีส่วนร่วมที่สำคัญควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่คิดวางแผน การปฏิบัติตามแผนและการประเมินผล

4. ในส่วนของงบประมาณ อุทยานฯ ควรจัดกิจกรรม โครงการ เพื่อดึงองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว และในองค์กรที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในการจัดการดังกล่าว ทั้งนี้ภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยสนับสนุนทรัพยากร ด้านการบริหารให้แก่อุทยานฯ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ และการปลูกจิตสำนึกที่ดีให้แก่ประชาชน

5. ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องวางแผนให้ประชาชนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้งเสียก่อน จึงจะทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบความสำเร็จ

6. ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ควรกระทำเท่าที่จำเป็น เริ่มที่การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการป้องกันรักษาแหล่งท่องเที่ยว หรือป้องกันผลกระทบจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์ ควบคู่กับสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดแก่ผู้มาเยือนเป็นอันดับแรก การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการเรียนรู้และการศึกษา ธรรมชาติและเพื่อเพิ่มความสะดวกสบาย ในการประกอบกิจกรรมให้กับผู้มาเยือน จะต้องกระทำตามความเหมาะสม ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกพื้นที่จะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบทุกประเภท ลักษณะทางธรรมชาติของพื้นที่ ลักษณะการใช้ประโยชน์และปัจจัยแวดล้อมของแหล่ง

ห้องเที่ยวแต่ละแหล่ง จะเป็นตัวกำหนดระดับการพัฒนาและประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม

7. ด้านพื้นที่ อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีการตรวจสอบพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินในเขตอุทยานฯ ทั้งที่ครอบครองโดยถูกต้องและไม่ถูกต้อง ให้เป็นไปด้วยความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และทางอุทยานฯ จะต้องแสดงแนวเขตอุทยานฯ ให้ชัดเจนและมีความถูกต้อง อย่งไรก็ตาม ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน อุทยานฯ เพียงหน่วยงานเดียวไม่สามารถจะดำเนินการต่างๆ ในการพัฒนาและควบคุมได้ จำเป็นต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด

8. ด้านการจัดการของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ควรมีการระดมความคิดจากภาคีที่หลากหลายซึ่งจะเป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยว จะต้องมีการพัฒนาความคิดและความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ เรียนรู้ระหว่างภาคี นอกจากนี้ใช้การระดมความคิดจากภาคีที่หลากหลายแล้ว การแก้ไขปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องยึดหลักธรรมาภิบาลในการจัดการ

9. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จัดประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและจัดอบรมความรู้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งจัดทำป้ายบอกทางให้ชัดเจนสำหรับนักท่องเที่ยวในการเดินชมพื้นที่ จัดทำป้ายชื่อและรายละเอียดต้นไม้ที่สำคัญ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยการใช้สื่อต่างๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลด้านรายละเอียดความน่าสนใจของพื้นที่ โดยเฉพาะความรู้ต่างๆ สำหรับแก่นักท่องเที่ยว อาจต้องเน้นรูปแบบในลักษณะที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดคุณค่าและสนใจศึกษา และในด้านข้อมูลรายละเอียดของพื้นที่ควรมีป้ายข้อมูลที่ชัดเจน จัดตั้งให้กลมกลืนกับธรรมชาติ รวมทั้งแผนผังและสัญลักษณ์บอกทางตลอดจนข้อแนะนำ และเกร็ดความรู้ในด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วยการจัดค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดสัมมนา จัดอบรม จัดชุดประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ โดยพิจารณาดำเนินการให้เป็นไปตามความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

10. ด้านการมีส่วนร่วม อุทยานฯ ควรมีการให้ประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น โดยมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อติดตามการทำงานและการจัดการปัญหาด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการทำงาน มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมสมองในการแก้ไขปัญหาและหาทางออกให้กับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้ประชาชนและผู้ประกอบการได้เรียนรู้และเห็นความสำคัญของกระบวนการติดตามและประเมินผลดำเนินงาน ซึ่งได้มีการนำผล

การติดตามและประเมินผลในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการกลับมาวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์ร่วมกัน เพื่อหาแนวทางปรับปรุงและแก้ไขปัญหา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้รูปแบบชิปโมเดลในการประเมินผล ซึ่งในการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในครั้งต่อไปควรมีการประเมินผลในรูปแบบอื่น เพื่อจะได้เทียบเคียงผลการประเมินการจัดการท่องเที่ยวได้
2. ควรมีการศึกษาในการประเมินประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ เช่น ศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ โดยศึกษาในเชิงลึกให้มากขึ้น
3. ควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงปัญหาและอุปสรรคและแนวทางเฉพาะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ด้านการมีส่วนร่วม
4. ควรมีการศึกษาวิจัยในการประเมินแบบการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเข้มข้น เพื่อให้เข้าใจและมีความชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุง พัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในอนาคต